

Biblioteca Oberta

Guia d'audiovisuals

TÀRREGA

Biblioteca Central, c/Solades, 25

Tel. 964 547 230

www.bibliotecaspublicas.es/vila-real/

biblioteca@ajvila-real.es

Horari: de 9 a 20.30 h

Núm. 20 desembre 2009 © SMB Vila-real

Aquest mes se celebra el centenari de la mort de Francesc Tàrraga, fill il·lustre de la nostra ciutat. Al llarg de tot l'any, Vila-real s'ha bolcat en diferents activitats que recorden el mestre: concerts, exposicions, presentació de gravacions i publicacions, pàgina web... Des del Servei Municipal de Biblioteques volem sumar-nos a aquestes iniciatives amb aquesta guia d'audiovisuals, amb la qual intentarem acostar-nos al significat de l'obra de Tàrraga amb els registres sonors de la nostra col·lecció com a teló de fons.

Abans

“La guitarra no vale más que un cencerro, es tan fácil de tocar que no existe un campesino que no sea guitarrista”. Així parlava de la guitarra Sebastián de Covarrubias (1539-1613), escriptor i lexicògraf espanyol

El llaüt barroc i la viola de mà eren més coneguts i apreciats que la guitarra en la música culta

conegut sobretot pel seu *Tesoro de la lengua castellana o española* (1611). El comentari reflecteix bastant bé el sentir general d'aquella època cap a un instrument popular i folklòric com era la

guitarra. La música culta a penes si s'havia fixat en ella, perquè tenia en la viola de mà un seriós competidor, com testimonien les nombroses publicacions que se li van dedicar al llarg del XVI: Luis de Milán, Alonso de Mudarra, Luis de Narváez, són alguns dels molts compositors que van escriure per a viola de mà.

A més de vulgar, la guitarra espanyola tenia l'inconvenient d'estar reduïda geogràficament a la península, desplaçada en altres països pel llaüt barroc, instrument que va aconseguir gran popularitat en les corts i cases nobles del segle XVII. Van ser moltíssims i de gran importància els compositors que van escriure per a ell (M. Galilei, S.L. Weiss, John Dowland, J.S. Bach, A. Vivaldi, entre altres) encara que es va quedar a poc a poc en l'oblit a mesura que els instruments de teclat (clavicordi, clavecí o clavicèmbal, piano...) s'imposaven en el gust cortesà.

Fernando Sor

A pesar del declivi, va haver-hi autors, molts d'ells espanyols, que sí que van contribuir a la literatura per a guitarra i a la seua difusió com a instrument de concert, principalment a partir del segle XVIII. Així tenim Gaspar Sanz (1640-1710), L. Boccherini (1743-1805), Fernando Sor (1778-1839), Dionisio Aguado (1784-1849) o Julián Arques (1832-1882).

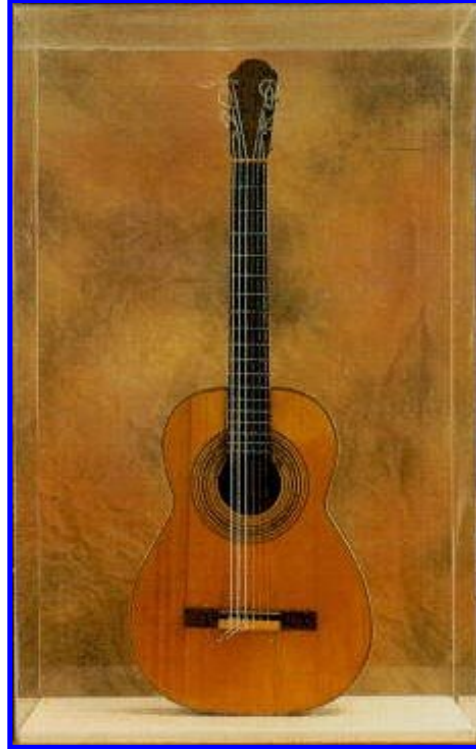
Tàrrrega

Van ser precisament les escoles de Sor i Aguado i la influència directa de qui seria el seu primer mentor culte, Julián Arcas, els aspectes que formarien Tàrrrega com a guitarrista i compositor.

La guitarra havia tingut fins aleshores molt bons intèrprets, excel·lents teòrics i alguns compositors de renom, com va ser el cas de Boccherini, que va dedicar a l'instrument els seus famosos quintets per a guitarra. Però

necessitava una sola personalitat que reunira tots aquests requisits. I ací és on entra la figura de Tàrrega.

El primer tanteig que va tenir com a compositor feu directament del folklore, i reprén les variacions que ja escriguera Arcas sobre jotes aragoneses. Així va nàixer la seua *Jota de concierto*, obra que l'acompanyaria durant més de 40 anys de concerts i que aniria evolucionant a mesura que evolucionava també la tècnica del mestre. Es tracta de temes populars ja molt coneguts en l'època que Tàrrega va tractar quasi amb capritx: es coneixen versions de l'obra amb tan sols vuit variacions, i altres amb quaranta; hi ha versions amb i sense introducció (fins i tot

Una de les guitarres originals de Tàrrega

n'hi ha algunes que difereixen en la mateixa introducció); de vegades apareix sota diferents títols (*Fantasia española, Aires nacionales españoles, Variaciones sobre la Jota...*). Totes aquestes variants fan pensar a més d'un estudiós que Tàrrega tenia la *Jota de concierto* més com una peça de bravura que com una composició a l'ús, aprofitant-la per a fer gala d'un virtuosisme fins a la data inaudit.

El fet que prenguera prestades les variacions d'Arcas ha portat la confusió més enllà, i actualment hi ha guitarristes que la programen sota la doble autoria Arcas-Tàrrega.

Si la *Jota* és l'obra virtuosística del repertori de Tàrrrega, *Recuerdos de la Alhambra* és, possiblement, la seua obra cabdal. Composta cap al 1896 amb motiu de la visita que va realitzar el mestre al monument i de la qual va eixir impressionat, tal com confessa en la nota que antecedeix al manuscrit: “mi pobre nota poética, impresión

El registre que va fer Russell de la integral de Tàrrrega és ja referència

que sentí mi alma ante la grandiosa maravilla de la Alhambra de Granada” és, com afirma Wolf Moser, el trèmolo per antonomàsia. Fins i tot s’ha arribat a dir que va ser Tàrrrega qui va inventar aquesta tècnica i la va perfeccionar amb *Recuerdos...*, però la veritat és que el trèmolo es practicava ja molt abans. El que sí que va aconseguir Tàrrrega va ser donar-li un protagonisme inusitat fins aleshores amb una melodia que, en paraules del seu deixeble Pujol “no dice nada en sí, pero evoca mucho”. Avui en dia, *Recuerdos de la Alhambra* és peça d’estudi en la majoria de conservatoris i cavall de batalla dels millors guitarristes, perquè a la dificultat pròpia del trèmolo s’ha d’afegir que la seua extensa duració pot fàcilment portar al cansament de la mà dreta i complicar encara més la seua execució. Són molts els guitarristes que han reduït l’obra a un estudi de velocitat, deixant de costat el fraseig de la melodia; i hi ha d’altres que intenten simular un trèmolo més propi de mandolina que de guitarra, atacant la corda salvatgement amb les ungles. De fet, resulta molt didàctica l’audició comparada dels trèmolos que realitzen David Russell i Yepes, més encara si els comparem amb la versió de l’orquestra de pols i pua Francesc Tàrrrega en la qual sí que

sentim un trèmolo propi d'instruments de pua, molt diferent del de la guitarra.

La popularitat d'aquesta senzilla melodia ha fet que proliferen versions de qualsevol tipus: anuncis televisius, versions corals amb lletres d'allò més variades, cantants solistes com Nana Mouskouri, guitarres elèctriques (Mike Oldfield), New Age, ...

De la mateixa època, i amb un motiu d'inspiració semblant, trobem el *Capricho árabe* (1899). La peça està basada en una sola melodia amb ponts modulants que la porten a altres tonalitats i modes, però sempre sota el mateix acompanyament rítmic.

Molts especialistes han assenyalat que, a part de les escales inicials i algun arpegi oriental, l'obra en si no té elements pròpiament àrabs. Entre ells està Andrés Segovia qui, malgrat això, va entendre que l'obra era una de les peces cabdals del repertori de guitarra. Cal englobar

aquesta composició dins del gust orientaltzant que encara s'arrossegava del romanticisme (tan tardà a Espanya). Recordem que músics de la talla d'Albéniz,

Andrés Segovia

Malats o Bretón ja havien firmat obres d'inspiració pareguda. Se sap que tres anys abans d'escriure *Capricho árabe*, Tàrrega va estar treballant en una transcripció per a guitarra de la *Fantasia morisca* de Chapí, amb la qual comparteix certes analogies formals. És fàcil pensar, per tant, que el mestre vila-realenc es basara en la seua

experiència amb la peça de Chapí per a escriure el seu arxiconegut capritx.

Del catàleg d'obres *orientals* del mestre vila-realenc hem de destacar també la *Danza mora*, composta al voltant del 1900 després de la seua visita a Argèlia, on va

Manuscrit de Recuerdos de la Alambra, on es llig el seu títol original: Improvisación! A Granada. Cantiga árabe

conèixer Saint-Saëns. Segons Pujol, Tàrrrega es va inspirar en els ritmes amb els quals s'acompanyaven les danses en les festes nocturnes i, per a Moser, és aquest precisament l'únic element oriental de la peça, el seu ritme

ostinato, ja que la melodia es construeix mitjançant l'escala frígia, també coneguda com espanyola. Ací caldria puntualitzar que aquesta escala és la que s'utilitza majoritàriament en el flamenc, música de profundes arrels aràbigues, per la qual cosa l'afirmació de Moser no és del tot encertada.

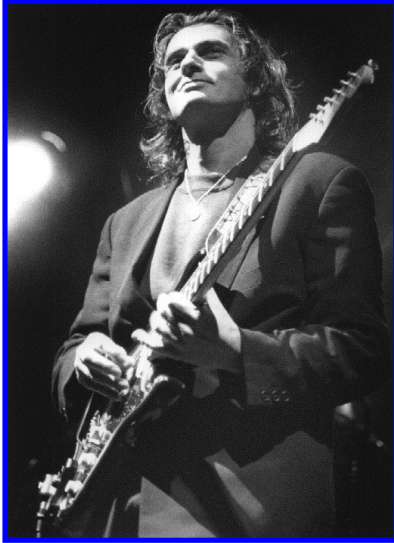
Anècdotes com la que dóna origen a la *Danza mora* o a *Recuerdos de la Alambra* esguiten la vida de l'artista i li serveixen d'inspiració. O almenys, això és el que es dedueix de la majoria dels comentaris que han deixat els seus coetanis. Una de les anècdotes més conegudes de Tàrrrega donarà com a fruit el seu preludi *Lágrima*. Conten els seus deixebles que, havent el mestre oferit un concert a Anglaterra, es va retirar melancòlic amb el seu instrument i, a instàncies dels amics que amb ell estaven, va intentar expressar els seus sentiments amb la guitarra, improvisant una melodia batejada immediatament per Walter Leckie

amb el títol amb què des de llavors se la coneixeria: *Làgrima*. La peça, com en tants altres preludis de Tàrraga, combina dos temes contrastants, un en mode major i un altre en menor, amb estructura A-B-A. Encara que se li coneix una tercera part d'autoria indiscutible, que Tàrraga hauria afegit per a alguns alumnes, el fet que l'obra romanguera inèdita a la mort del compositor i que el seu fill l'editara a partir d'un manuscrit trobat per Pujol, ha fet que la majoria d'edicions posteriors prescindesquen d'aquesta tercera melodia i no es corregesca en la majoria de les ocasions. Dels registres sonors amb què compta la biblioteca, tan sols la transcripció per a orquestra de plectre inclou aquesta tercera part. Les versions de guitarra sola prefereixen seguir fidels a l'estructura universalment coneguda.

Després

El llegat de Tàrraga, lògicament, no es redueix a les peces que ací hem comentat, caldria afegir preludis, transcripcions, obres de saló molt al gust romàntic i, el que és més important, una escola moderna de guitarra que va assentar les bases de l'instrument tal com avui s'entén. És cert que la tècnica de Tàrraga està ja prou superada, tant en la posició de la mà dreta, que torna a recuperar la importància de les ungles, com en el concepte mateix d'instrument, molt més evolucionat per a aprofitar el llenguatge sonor de les avantguardes del XX. Però no podem obviar el veritable mèrit del mestre vila-realenc: dotar la guitarra d'un repertori digne i fet a mesura (i d'unes transcripcions ja clàssiques, com va fer amb l'obra pianística d'Albéniz), convertir-la en veritable instrument de concert amb una tècnica depurada, assentar les bases de

l'escola moderna, encara que mai va escriure un mètode a l'ús, i donar peu a una generació de músics interessats en l'instrument: intèrprets, compositors, teòrics, lutiers... la guitarra comença a considerar-se seriosament i formarà part dels plans d'estudis dels conservatoris, un fet

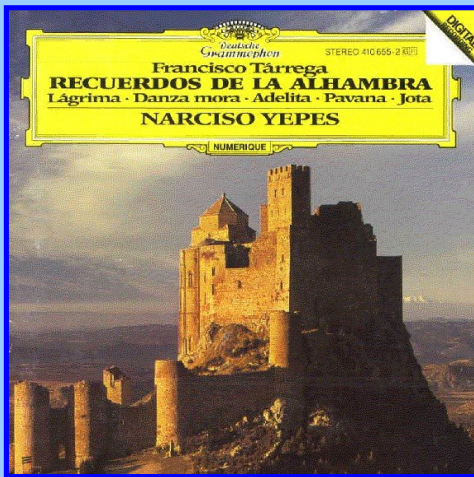
Mike Oldfield va fer una versió de Recuerdos de la Alambra per a la pel·lícula Los gritos del silencio

inimaginable fins al moment; els grans guitarristes demanen obres escrites a propòsit per a ells, així amplien el repertori amb firmes de la talla de Turina, Piazzolla, Rodrigo, Falla, Villa-lobos, etc.

D'altra banda, la música de Tàrrega esquitxa ací i allà moments quotidians del nostre dia a dia: són molts els anuncis televisius que han usat les seues melodies (*Recuerdos de la Alhambra*, *Adelita*, *Lágrima*); els compassos 14-16 del seu *Gran Vals* serveixen de sintonia a la majoria de mòbils Nokia; *Recuerdos de la Alhambra* (de nou) i *Capricho árabe* han format part de diverses bandes sonores, la més recent d'elles firmada per Shakira per a la pel·lícula *El amor en los tiempos del cólera*; versions i arranaments per a multitud de formacions es programen periòdicament en concerts de corals, bandes, orquestres, cantants solistes, New Age...

A més a més, a Vila-real han proliferat treballs al voltant de la figura del mestre, com ara l'obra *Homenatge* de Rafael Beltrán, en la qual cada moviment està dedicat a una etapa de la vida de Tàrrega o el curiós CD *Nou de Tàrrega*, projecte realitzat com a celebració del centenari de la seua mort i que inclou obres del compositor en versions totalment renovades: flamenc, jazz, clàssic...

A continuació oferim una llista dels registres sonors que tenim a la Biblioteca i que giren al voltant d'aquesta guia. Entre claudàtors facilitem la signatura amb què es poden localitzar en les nostres prestatgeries

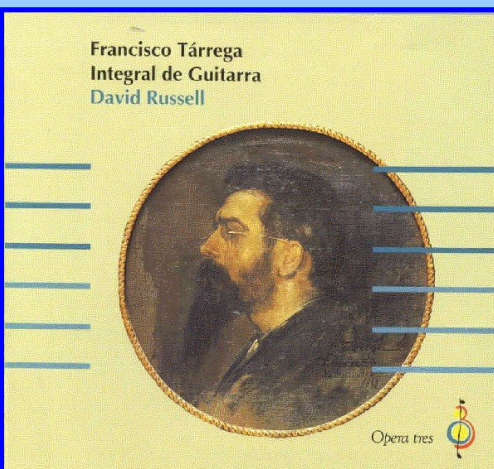

Recuerdos de la Alhambra/ Francisco Tárrega. -- Hamburg: Polydor, 1983

Amb la seua peculiar guitarra de deu cordes, Yepes aconsegueix en aquesta gravació una sonoritat peculiar per a l'obra de Tárrega. Un gran virtuosisme, per damunt de vegades de l'expressió, impregna la majoria de talls del CD. Es tracta d'una selecció de les obres més representatives. [3. TAR 11.61]

Francisco Tárrega: 150 aniversario . -- Madrid: Plectrum, DL 2002

El guitarrista castellanenc Miguel García es va unir amb aquest CD a la celebració el 2002 del 150 aniversari del naixement de Tárrega. [3. TAR 11.61]

Integral de guitarra/ Francisco Tárrega ; David Russell . -- Madrid: Opera tres, cop. 1991

L'obra completa de Tárrega en dos CD interpretada per un dels millors guitarristes vius del moment. Inclou els estudis que van servir de base a l'escola del mestre. [3. TAR 11.61] Taulell

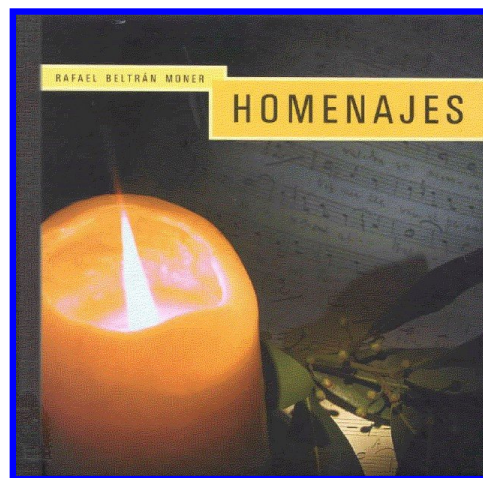
Manuel Babiloni. -- Alboraià (València): EG Tabalet, 1995

Aquest CD inclou gravacions de mestres del romanticisme-nacionalisme espanyol com Falla o Turina, però també repassa les obres més característiques de Tàrrega i d'un dels seus deixebles més coneguts, el també castellanenc Daniel Fortea.

[361 A.]

***Homenajes* / Rafael Beltrán Moner . - Vila-real (Castelló): Concejalía de Cultura : Ateneu XXI, DL 2005**

El compositor vila-realenc Beltrán aprofita alguns dels epígrafs de l'arxiconeguda biografia que Pujol li va dedicar al seu mestre per a estructurar una obra que, més que aprofitar cites o inspiracions *tarreguianes*, li rendeix sincer homenatge des del llenguatge eclèctic del nostre segle. [3. BEL 43]

***Nou de Tàrrega* / per Manel Brancal. -- Vila-real: Ajuntament, DL 2009**

Brancal reprén les peces més característiques de Tàrrega i les torna a llegir d'una manera molt personal: *jazz*, tango, arranjaments de quartet, cançons de bressol..., un exercici difícil i curiós amb unes obres pensades originalment per a un únic instrument.

[3. TAR 11.61]

Altres títols

- ✓ *Història de la música catalana, valenciana i balear* [Gravació sonora]. Volum III, del Romanticisme al Nacionalisme (segle XIX) / dirigida per Xosé Aviñoa. - Barcelona: Edicions 62, DL 2000 [300 HIS]
- ✓ *Capricho árabe; Marieta; Tango español; Adelita; Danza mora; Recuerdos de la Alhambra; Rosita; Lágrima; Gran jota* [Gravació sonora] / Francisco Tárrega Eixea; Orquestra de pols i pua Francesc Tárrega; direcció i arranjaments, Pascual Cándido Carda. -- Xirivella (València): Xirivella Records: EGT, DL 1986 [787.61 TAR orq]
- ✓ *Obras para guitarra* [Gravació sonora] / Francisco Tárrega; Toru Kannari . -- Madrid: Dial discos, DL 1993 [3. TAR 11.61]
- ✓ *Música clásica española* [Gravació sonora]. Volum 2 . -- Madrid: Discos Mercurio, 1996 [300 MUS]

Per a saber-ne més:

- ✓ Pujol, Emilio. *Tárrega: ensayo biográfico.*—[s.l.] : [s.n.], DL 1978 [B TAR puj] Taulell
- ✓ Bellés, Salvador. *Conversaciones con el guitarrista Francisco Tárrega: (1852-2002)* -- Castelló de la Plana: Ajuntament, [2002] [B TAR bel] Taulell
- ✓ Rius Espinós, Adrián. *Francisco Tárrega: 1852-2002: biografía oficial* / [Autor, Adrián Rius Espinós] . -- [Vila-real]: Ajuntament de Vila-real, Departament de Cultura, DL 2002 [B TAR riu] Taulell
- ✓ Flores Sacristán, Onofre. *Memòria gràfica de Tárrega* / Onofre Flores Sacristán, Salustiano López Orba. -- Vila-real: Ajuntament de Vila-real, Regidoria de Museus, DL 2004 [B TAR mem] Taulell
- ✓ Moser, Wolf. *Francisco Tárrega: Devenir y repercusión : La guitarra en España entre 1830 y 1960* / Wolf Moser; traducció, Antonio Gómez Schneekloth, Alfredo Brotons Muñoz . -- [Castelló de la Plana]: Ajuntament, [2007] [78*361 MOS fra] Taulell
- ✓ <http://www.francesctarrega.com>

Traducció i correcció: Promoció Lingüística

Aquest document està sota llicència de Creative Commons.